
A központi jogszabályok kihirdetésének története Magyarországon 1848-tól napjainkig

Bíró Péter*

A törvények kihirdetése lényeges eleme azok érvényes létrejöttének, fontos kapcsolódási pont a hatálybalépésükénél, és kiemelt szerepet tölt be a társadalom tájékoztatásában. A törvények és központi rendeletek kihirdetését több különböző szintű norma szabályozta a XIX. század végétől napjainkig terjedő időszakban, jelentős koncepcionális változások következtek be ennek során, érdemes ezért áttekinteni a kihirdetés szabályozásának hazai történetét.

Kulcsszavak: kihirdetés, jogszabály, törvény, rendelet

History of the promulgation of central legislation in Hungary from 1848 to the present day

The promulgation of laws is an essential element in their valid creation, an important link in their entry into force and a key element in informing society. The promulgation of laws and central decrees has been regulated at various levels from the end of the 19th century to the present day, with significant conceptual changes, and it is therefore worth reviewing the history of the regulation of promulgation in Hungary.

Keywords: promulgation, law, act, regulation

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2023.2.78>

1. Bevezetés

A jogszabályok érvényes megalkotásának utolsó mozzanata a jogszabályok kihirdetése. Utolsó, azonban nem kevésbé jelentős lépés ez a jogalkotás folyamatában, hiszen a jogszabályok a kihirdetés útján válnak ismertté a címzettjeik számára, a jogszabályoknak való megfelelés szempontjából garanciális jelentősége van tehát annak, hogy a kihirdetésükre megfelelő módon és formában kerüljön sor. A téma jelentőségére már több szerző is felhívta a figyelmet, volt, aki a jogszabályok kihirdetésében a jogszabályalkotás egész folyamatának slágertémáját látta¹, mert a történetiségben bizonyíthatóan a jogszabályok kihirdetése, közzététele közérdeklődésre számot tartott már a középkor óta Magyarországon az országos jogalkotás körében. Más szerző szerint² lehet bármilyen tökéletes a kibocsátott jogszabály tartalma, megfelelhet az összes érdekelt szerv elvárásainak és

* Bíró, Fővárosi Ítéltábla, Közigazgatási Kollégium.

¹ Koi Gyula: Jogalkotásunk szabályozásának fordulópontjai – A kezdetektől a 2010. évi CXXX. törvényig. *Jog-Állam-Politika*, 2011/3. 81. o.

² BÁRTFAI Zsolt: A jogszabályok kihirdetése és hatálybalépése. *Magyar Közigazgatás*, 1995/2. 100. o.

maradéktalanul betöltheti egyébként a funkcióját, de ha a kihirdetése alkotmányos kívánnivalót hagy maga után, akkor az egész jogalkotás nem vagy csak korlátozottan érheti el a célját, és a jogalkotás presztízsének csökkenését is okozhatja.

A jogszabályok kihirdetésére mint a jog által szabályozott lényeges kérdésre is irányadó Friedrich Carl von Savigny történeti jogi iskolájának tanítása, miszerint a jog története a modern jog minden tudományos elméletének és megismerésének az alapja, a történelem az egyedüli útja annak, hogy a saját álláspontunkról valódi ismereteket nyerhessünk. A jogszabályok kihirdetésénél is fontos tehát a történetiség, a témakör történeti alakulásán keresztül ismerhető fel, hogy a kihirdetés jelenlegi szabályozása miért és miként alakult ki, mindez közelebb visz a témakör jelentőségének és normatív szabályozásának megértéséhez.

A jelen tanulmány a kihirdetés magyarországi fejlődéstörténetét írja le, azonban nem lehet célja az államalapítástól eltelt több mint ezer év történetének áttekintése még átfogó jelleggel sem. A mai értelemben vett normatani nyilvánosság, a kihirdetés jogszabályilag rendezett igénye a kiegyezés utáni időkben formálódik, addig a szinte követhetetlen rendi sokszínűség volt jellemző. A dolgozat ezért a jogszabályok 1848-tól napjainkig terjedő kihirdetésének történetét veszi át, a fókuszba a központi jogszabályokat – a törvényeket, törvényerejű rendeleteket, a kormány valamint a kormány tagjainak rendeleteit – állítva, a helyi – helyhatósági, önkormányzati – jogszabályok kihirdetésének vizsgálata ugyanis maga önálló tanulmány tárgya lehet.

2. Az 1848. évi áprilisi törvényektől az 1868. évi III. törvénycikkig

A kihirdetést 1868 előtt törvény nem szabályozta, hanem a régi gyakorlatnak megfelelően az egy országgyűlésen (a továbbiakban: ogy.) alkotott és együtt szentesített törvények ünnepélyesen átadására került sor, 1848 után pedig a miniszterelnök által kerültek bemutatásra az ogy. mindkét tábláján, ahol felolvasva kihirdették azokat. A joghatályos kihirdetés mellett a törvénycikkeket a törvényhatóságoknak hiteles másolatban is megküldték további kihirdetés végett, ez azonban csak a hiteles tudomásra hozatal jelentőségével bírt.³ Voltak azonban olyan törvények, melyeket községenként is ki kellett hirdetni, mint pl. a mezei rendőri törvényt (1840. évi IX. tc.).⁴

Már az 1791. évi XII. tc. kimondta⁵, hogy a törvények alkotásának joga Magyarországon a törvényesen megkoronázott királyt valamint az ogy.-re törvényesen egybesereglett karokat és rendeket közösen illeti, az másképp nem gyakorolható, a törvényhozás két egyenrangú tényezője: a koronás király és az ogy.. Magyarországon az ogy. hagyományosan két házból állt, az alsó- és felsőházból, vagyis a képviselőházból és a főrendi házból. Az ogy. két háza által elfogadott törvényjavaslat a király elé került szentesítésre, a szentesítés joga kizárólagos királyi

³ Koi i. m. 68. o.

⁴ ZLINSZKY Imre: *A magyar magánjog mai érvényében különös tekintettel a gyakorlat igényeire*, 7. kiadás. Budapest, Franklin-Társulat, 1899. 24. o.

⁵ MOLNÁR Kálmán: *Magyar Közjog 2. – Tudományos gyűjtemény 21.* Pécs-Budapest, Danubia, 1928. 606. o.

jog volt, a törvényjavaslat csak akkor vált törvénné, ha a király azt helyesnek találta és annak törvényerőre emelését ünnepélyesen kijelentette. A törvényszentesítés joga a Szent Korona birtoka alapján illette meg a királyt és így csakis és egyedül a megkoronázott király által volt gyakorolható, az örökös király nem szentesíthetett, mert a Szent Koronában rejlő törvényalkotási jog csak a koronázással szállt át a királyra.⁶ A király tehát a szentesítés joga révén vett részt a jogalkotásban, annak egyenrangú tényezője volt az ogy. mellett. A király elé bevezetéssel ellátott törvényjavaslat került felterjesztésre, melynek szövege 1867 óta a következő volt: „Mi N. N. Isten kegyelméből Ausztriai Császár, Csehország királya stb. és Magyarország Apostoli királya. Kedvelt Magyarországnak és társországai hű főrendei és képviselői közös egyetértéssel a következő törvényczikket terjesztették szentesítés végett Felségünk elé. (Ezután következik a törvény szövege.) Mi e törvényczikket s mindazt, a mi abban foglaltatik, összesen és egyenként helyesnek, kedvesnek és elfogadottnak vallván, ezennel királyi hatalmunknál fogva helybenhagyjuk, megerősítjük és szentesítjük s mind magunk megtartjuk, mind más híveink által megtartatjuk.”⁷ A szentesítési záradékban a király azt ígérte, hogy a törvényt úgy meg fogja tartani, mint ahogy másokkal is meg fogja tartatni. A törvény mint az ogy. által hozott határozatoknak királyi privilégiumba foglalása jelent meg, éppen ezért a király aláírásán kívül királyi pecséttel is ellátták.⁸ Az 1848. évi III. tc. 3. §-a vezette be a szentesítés miniszterelnöki ellenjegyzését mint formai kelléket, amely nélkül az államfő rendelkezése érvénytelen. Ennek a formai kelléknek azonban nagy alkotmányjogi jelentősége volt, ugyanis az ellenjegyzés által a miniszterelnök vállalta a felelősséget egyrészt a szentesítésnek hitelesítő tartalmáért - vagyis azért, hogy az ogy.-n elfogadott törvényjavaslat változatlan szövegben lett szentesítve -, továbbá azért, hogy a szentesítés valóban a koronás királytól származott.⁹

Az 1848 márciusi forradalom vívmányait megörökítő 1848. évi áprilisi törvények kihirdetését írta le a Vasárnapi Ujság az áprilisi törvények elfogadásának ötvenedik évfordulója alkalmából az 1898. április 10. napján megjelent 45. évfolyam 15. számának hasábjain¹⁰: „A tisztet a törvények átadásánál, melyet eddig az udvari kancellár szokott teljesíteni, most a miniszterelnök Batthyánnak büszke, nemes alakja végzé. A király kezében a szentesített törvényekkel, megszólalt (...), királyi szavammal erősítve, ezennel által is adom neked, kedves öcsém, s általad az egész nemzetnek (...). Az új törvényeket Pesten április 20-án hirdették ki a polgárság lelkes örömmilylvanításai között. A vármegyék egyenként határozták el, hogy bizalmat szavaznak az új kormánynak, hálaadó isteni tiszteletet tartanak s a törvényeket egyszerű szavakkal magyarázzák meg a népnek.”

A szabadságharc leverését követően a Bach-korszak császári rendeletekkel, pátensekkel kormányzó időszaka következett, melynek során a törvényalkotásnak a

⁶ FERDINANDY Gejza: *Magyarország közjoga*. Budapest, Politzer Zsigmond és Fia, 1902. 602. o.

⁷ FERDINANDY Gejza: *A királyi méltóság és hatalom Magyarországon*. Budapest, Kilián Frigyes M. K. Egyetemi Könyvtár kiadása, 1895. 251. o.

⁸ FERDINANDY (1902) i. m. 604. o.

⁹ MOLNÁR (1928) i. m. 601. o.

¹⁰ BARÁTH Ferenc – VÁCY J.: 1848. április 11. és az 1848. április 11-ke utáni napok. *Vasárnapi Ujság*, 1898/15. 2., 4. o.

fünt vázolt, az egy. és a király közt megoszló gyakorlására és a törvényeknek az addigi szokás szerinti kihirdetésére nem került sor. Ebben változást az 1867. évi XII. tc. hozott, mely az Ausztria és Magyarország közötti kiegyezést becikkelyezve megteremtette a dualista állami berendezkedés alapjait, rögzítette a két ország közötti közös ügyeket és azokat is, amelyekben Magyarországnak önállósága volt. A közös ügyekkel kapcsolatos törvényeket a magyar egy.-nek is el kellett fogadnia, a királynak pedig a megegyezés alapján a magyar egy.-n elfogadott és az ausztriaival megegyező javaslatokat törvényként kell szentesítenie és kihirdettetnie.¹¹ Visszaállt ezzel az 1848-ban rögzített régi rend, vagyis az egy. két háza által elfogadott törvényt királyi szentesítés után ki kellett hirdetni.

3. Az 1868. évi III. tc.

Magyarországon a jogszabályok kihirdetéséről normatív szinten először a törvények kihirdetéséről szóló 1868. évi III. tc. rendelkezett. Felhatalmazásként az 1848. évi IV. tc. 2. §-át tüntette fel¹², melynek alapján a törvények kihirdetésére nézve az 1. §-ában akként rendelkezett, hogy „minden törvény, amint Ő Felsége szentesítésével ellátva, az országgyűlés mindkét házában kihirdettetett: az e végre alapítandó országos törvénytárban a kormány által azonnal köztudomásra hozatik.” A törvény ezzel az addigi gyakorlatot szentesítette, emelte törvényerőre, miszerint az egy. által elfogadott és a király által szentesített törvényt az egy. mindkét házában ki kell hirdetni. Az egy.-n való kihirdetés processzusát ugyan meghagyta, de jogi jelentőségétől azt megfosztotta. A 4. §-ában ugyanis a törvény hatálya kezdeteként az Országos Törvénytárban (a továbbiakban: OT) való megjelenést követő 15-ik napot jelölte meg, amennyiben a törvényben más időpont megállapítva nincs. Ezt módosította az 1870. évi XIII. tc., melynek első – és egyetlen - szakasza szerint a törvények hatálya az „országgyűlésen lett kihirdetését követő 15-ik napon kezdődik”. Ezzel visszaállította a régi gyakorlatot¹³, az egy. mindkét házában való kihirdetéssel történt meg a törvények kihirdetése és ezzel vált végsősoron érvényesen megalkotott jogszabállyá.

A módosítás okát az 1870. évi XIII. tc. általános indoklásában találjuk, mely szerint Magyarország és Horvát-Szlavón-Dalmátországok (a továbbiakban: Ho.) között létrejött egyezés folytán a közös törvények a közös egy.-n hirdettetnek ki. A módosító javaslat értelmében a közös törvények érvénye az egy.-n – vagyis a magyar egy.-n, ahova Ho. mint a Szent Korona társországa képviselőt küldhetett - való kihirdetést követő 15-ik napon kezdődik. A módosítás indokát a jogalkotó abban jelölte meg, hogy ne legyen késedelem a törvények hatálybalépésénél. Az OT-ban ugyanis a magyar szöveg mellett a horvát nyelvűt is közzé kellett tenni, annak érdekében pedig, hogy az egyes országokban ugyanabban az időpontban lépjen hatályba a törvény – vagyis ugyanakkor tegyék közzé az OT-ban a különböző nyelvű

¹¹ FERDINANDY (1902) i. m. 609-610. o.

¹² Az országgyűlés évenkénti üléseiről szóló 1848. évi IV. tc. 2. §: A hozandó törvények jövendőre Ő Felsége által az évi ülés folyamata alatt is szentesíthetnek.

¹³ KOI i. m. 68. o.

szövegeket - a horvát fordítást be kellett várni, emiatt késelem keletkezhetett a magyar és horvát nyelvű szövegek együttes közzétételénél. A kihirdetés ezzel szemben egyszer történhetett meg a magyar ogy.-n, szerencsésebb volt ezért az ogy.-n való kihirdetéshez kötni a hatálybalépést. A módosítás indokolása egyben eloslatta a módosító javaslattal szembeni azon aggályt, hogy a törvényeket a címzettjeiknek a hatálybalépés előtt nem lesz idejük megismerni, megjegyvezve, hogy a kihirdetett törvény szövegét azonnal a hivatalos lapba fel kell venni, valamint a törvénytarban minél gyorsabban közzé kell tenni.

A fenti módosítás után egyértelművé vált, hogy az 1868. évi III. tc. a törvények kihirdetésének időpontjával az ogy. két házában történt kihirdetést jelölte meg, és ez az időpont lett az irányadó a törvények hatálybalépése időpontjának meghatározásánál is. A törvény az ogy. mindkét házában történő kihirdetést írta elő, a közjogi érvényesség feltétele ezért csak akkor teljesült, ha mind a képviselőházban mind pedig a főrendiházban megtörtént a kihirdetés. A gyakorlatban a két időpont nem mindig esett egybe, amennyiben a főrendiházban csak később hirdették ki a szentesített törvényt, a törvény érvényes létrejötte időpontjaként nyilván a későbbi, a főrendiházbeli kihirdetés időpontját kellett tekinteni.

Az 1868. évi III. tc. 2. §-a szerint a törvény szövegével együtt közzéteendő mind a királyi szentesítés napja, mind pedig azon nap, amelyen a törvény az ogy. mindkét házában kihirdettetett¹⁴. A 3. §-a rögzítette, hogy a törvénynek fenti módon közzétett szövege közhitelességgel bír. Az 5. § értelmében a szentesített törvények eredeti példányát az Országos Levéltárban kellett elhelyezni, továbbá az illetékes miniszter által hitelesített másolatokat a címzetteknek való tudomásrahozatal érdekében a törvényhatóságok részére meg kellett küldeni. A 6. § a törvények terjesztése és gyűjtése érdekében előírta, hogy minden naptári évben a sorszámozott törvényekről külön törvénygyűjteményt kellett összeállítani. A 7. § szintén a terjesztés, tájékoztatás érdekében szabályozta, hogy az OT egy-egy példányát a megjelenése után azonnal minden törvényhatóság számára hivatalból meg kell küldeni. A 8. § értelmében a kormányzat gondoskodott arról, hogy minden törvény, kihirdetése után azonnal „a magyar korona országaiban divatozó nyelveken hiteles fordításokban is köztudomásra hozassék”.

A magyar Szent Korona alá tartozó országként a Magyar Királyságon belül autonóm jogállás illette meg Ho.-t az 1868. évi XXX. tc. értelmében. A törvényhozás és a végrehajtás körében teljes önkormányzati jog (autonómia) illette meg, az autonóm országos kormányzat élén a bán állt, a Pestre összehívandó közös ogy.-be a saját ogy.-ük kebeléből választottak képviselőket, a közös ogy. főrendiházába pedig két képviselőt küldhettek a saját ogy.-ükből. Mindezen közjogi berendezkedésre tekintettel külön törvény született a közös magyar-horvát törvények kihirdetéséről Horvát- és Szlavonországokban címmel, mely 1870. évi XII. tc.-ként került becikkelyezésre. Ennek 1. §-a értelmében a közös magyar-horvát ogy.-n alkotott törvények magyar és horvát nyelven szentesítendők, a közös ogy.-n

¹⁴ A Magyarország, s Horvát-, Szlavon és Dalmátországok közt fenforgott közjogi kérdések kiegyenlítése iránt létrejött egyezmény becikkelyezéséről szóló 1868. évi XXX. tc. 1868. XI. 17. napján került szentesítésre, kihirdetésre a képviselőházban 1868. XI. 19., a főrendek házában 1868. XI. 23. napján (forrás: www.uj.jogtar.hu/CorpusJurisHungarici)

a magyar szöveg hirdetendő ki, a horvát szöveget pedig a horvát-szlavón-dalmát miniszternek kell átküldeni, aki azt a bánnak illetőleg a horvát-szlavón-dalmát ogy.-nek leküldi. A 2. § értelmében minden közös törvényt a horvát nyelven szerkesztendő országos törvénytarban is köztudomásra kellett hozni. Az 5. § a törvény hatálybalépését az 1868. évi III. tc. módosított szövegével egyezően szabályozta. A 6. § rögzítette, hogy minden közös törvényt a horvát-szlavón törvénytarban ugyanazon év- és sorszámmal kell megjelölni, mely alatt az a magyarországi OT-ban megjelent, biztosítva ezzel az egységes megjelölés rendszerét. A törvény általános indokolása a szabályozást azzal magyarázta, hogy a horvát-magyar kiegyezést becikkelyező törvény nem tett említést a közös törvények kihirdetésének módjáról Ho.-ban. Ezzel fenntartotta azt a kihirdetési módot, mely szerint a törvényeket a horvát-szlavón ogy. útján ki szokták kihirdetni. Ez az eljárás azonban a közös ogy.-n elfogadott közös törvényeknél lehetetlenné tette volna a hatálybalépést, ha azt még előtte a horvát ogy.-n is ki kellett volna hirdetni. Ezt a hiányt az 1868. évi III. tc. sem pótolhatta, mert az csak általában a törvények kihirdetéséről szólt, de a közös törvényeknek Ho.-ban való kihirdetését nem szabályozta. Mindezek miatt vezette be az 1870. évi XII. tc. azt a rendszert, hogy a közös törvények azok magyar szövegének a közös ogy.-n történő kihirdetésével Ho.-ban is kihirdetettnek minősültek.

Az 1868. évi III. tc.-kel megalkotott kihirdetési szabályokat feldolgozta a korszak közjogi szakirodalma is. Boncz Ferenc kifejtette, hogy a törvényi szabályozás értelmében a szentesített törvény a királytól a minisztérium útján visszaküldetik kihirdetés végett előbb az alsóházba, majd onnan a felsőházba, ahol szintén kihirdetik, „ezen kihirdetés után a kormány gondoskodik arról, hogy a szentesített törvény a Budapesti Közlönyben és az OT-ban köztudomásra hozassék”. Az 1870. évi XIII. tc.-kel módosított törvényi szövegből „önkint következik, hogy ha a felsőházban valamely törvény későbbi napon hirdettetik ki, mint a képviselőházban, a kihirdetési határidő ezen utóbbi naptól számítottatik”.¹⁵

A szakirodalom említést tett a horvát-szlavón autonóm törvények kihirdetéséről is, amely iránt az 1873. évi november 28-án kelt autonóm törvény intézkedett, mégpedig úgy, hogy ezek a Zágrábban megjelenő horvát-szlavón országos törvénytarban való közzététel útján hirdettetnek ki, továbbá az autonóm országos kormány köteles az ogy.-t a legközelebbi ülészakban minden egyes törvény szentesítéséről értesíteni. A törvény eredeti példányát ott is az ottani országos levéltárban kell elhelyezni, a horvát országos törvénytar egy-egy példányát megjelenés után azonnal meg kell küldeni minden hatóságnak és municipiumnak¹⁶.

4. Az 1881. évi LXVI. tc.

Tizenhárom évvel az első szabályozás után újabb törvényt alkotott az ogy., mely hatályon kívül helyezte az 1868. évi III. és 1870. évi XIII. tc.-eket. A lényegi változást

¹⁵ BONCZ Ferenc: *Magyar Államjog*. Budapest, Athenaeum, 1877. 177-178. o.

¹⁶ FERDINANDY (1902) i. m. 608. o.

a törvény 1. §-a mondta ki, mely szerint „minden törvény, a mint Ő Felsege szentesítésével el van látva, a kormány által az országos törvénytárban azonnal köztudomásra hozatik”. Ezzel –lényegében külföldi mintára – szakított azzal a régi hagyománnyal, miszerint az ogy. két házában való kihirdetéssel történik meg a törvények kihirdetése, ezentúl az OT-ban való megjelentetés a kihirdetés napja.

A 2. § alapján közzé kell tenni a királyi szentesítés napját is, nemzetközi szerződések becikkelyezéséről szóló törvényeknél pedig a szerződésre vonatkozó megerősítési okiratok kicserélésnek helyét és idejét, amennyiben a szerződésben ezen okiratok kicserélése ki van kötve. A törvény 3. §-a szerint az OT-ban közzétett szöveg közhitelességgel bír. A 4. § az 1868. évi III. tc.-hez hasonlóan rendelkezik a törvény hatályáról azzal, hogy amennyiben az a törvényben megállapítva nincs, úgy az OT-ban való megjelenéstől számított 15. napon kezdődik. Ennek érdekében előírta, hogy a törvénytár minden számán fel kell tüntetni, hogy mikor adták ki. Itt is átvezetésre került tehát az a változás, hogy már nem az ogy.-n való kihirdetéstől számít a hatály, hanem az OT-ban történő kihirdetéstől. Az 5. § értelmében megmarad az a szabály, hogy az eredeti példányt az Országos Levéltárba kell letenni, a 6. § szintén a korábbi törvénnyel egyezően szabályozza a törvénygyűjteményeket. A 7. § alapján az OT egyes számait a megjelenésüket követően továbbra is meg kell küldeni a törvényhatóságoknak, de megszűnt a szentesített törvény szakminiszter által hitelesített másolatainak törvényhatóságok számára történő megküldése. A 8. § új szabályt hoz azzal, hogy az ogy.-n való kihirdetés mellőzésével a minisztérium a szentesített törvényekről a szentesítést követő legközelebbi ülések egyikén az ogy.-nek esetről esetre jelentést tesz. A 9. § meghagyja a magyar korona országában divatozó egyéb nyelvekre való hiteles fordításban történő köztudomásra hozatal kötelezettségét, de már nem írja elő azok megküldését a törvényhatóságoknak.

A törvények kihirdetéséről szóló új törvény meghozatalának jogpolitikai indokait tudhatjuk meg a Tisza Kálmán belügyminiszter által jegyzett törvényjavaslati indokolás szövegéből.¹⁷ Az indokolás szerint az ogy. két házában való kihirdetésének szabálya célszerűtlennek bizonyult, technikai nehézségekkel járt, sőt bizonyos esetekben ki nem kerülhető visszás helyzetekhez is vezetett. Az ülészakok gyakran hosszúra nyúltak, az ülészakokat addig viszont be nem lehetett rekeszteni, míg az elfogadott törvényjavaslatok mind szentesítésre és az ogy.-n kihirdetésre nem kerültek. Mivel a törvényjavaslatok tömegesen kerültek szentesítés alá, „a szükség parancsolta sietség miatt” a törvényjavaslatoknak tc. alakban való kiállítására és szentesítés alá terjesztésére többnyire nem maradt annyi idő, amennyire szükség lett volna a megfelelő alakban történő kiállításukhoz. Ennek következménye, hogy „a szentesítés alá terjesztett törvénytárpéldányok pongyolán állíttatnak ki, sőt azokba többször iráshibák is csusznak, melyeket utólagosan kell kijavítani.” Visszás helyzetek is adódhattak például nemzetközi szerződések esetén, ahol gyakorlat volt, hogy azok a megerősítési okmányaik kölcsönös kicserélése után bizonyos idővel léptek hatályba. Megtörténhetett azonban, hogy az okmányok kicseréltettek, de az ogy. ülészaka a nemzetközi szerződést kihirdető törvény kihirdetése előtt

¹⁷ Képviselőházi irományok, 1881. V. kötet, Irományszámok 1881-70. Törvényjavaslat, a törvények kihirdetéséről

berekesztésre került. Ilyen esetben „az ogy. újabb összejöveteléig kihirdethető nem lévén” a nemzetközi szerződés sem emelkedhetett törvényerőre, holott a szerződésben vállalt kötelezettség szerint annak már korábban kellett volna hatályba lépnie. Még visszásabb helyzet állhatott elő akkor, ha időközben az ogy. mandátuma lejárt, vagy az ogy.-t feloszlatták. Ebben az esetben ugyanis az elfogadott törvényjavaslatokat, ha azokat még nem szentesítették és nem hirdették ki – mivel a korábbi ogy. határozata a következő ogy.-t nem kötelezte -, a következő ogy.-nek jóváhagyás végett újra be kellett mutatni. Ilyenkor megtörténhetett, hogy a következő ogy. nem hagyta jóvá a nemzetközi szerződést, amelyet a korábbi ogy. elfogadott és már a király is megerősített, és amely a megerősítési záradékok kicserélése nyomán a külföldi szerződő fél felé kötelezettséget keletkeztetett. Abban az esetben viszont, hogy ha a fentiek elkerülése végett a nemzetközi szerződésre vonatkozó törvényjavaslat szentesítésre és kihirdetésre is került, mielőtt a megerősítő okmányokat kicserélték volna, akkor megtörténhetett, hogy a szerződést a külföldi államhatalom mégsem hagyta jóvá, így viszont olyan szerződésre vonatkozó törvény került kihirdetésre itthon, amely nem is létezett. Ilyen technikai nehézségek és visszásságok miatt szükségessé vált az ogy.-en való kihirdetés szabálya helyett a kihirdetést a jövőre nézve úgy, „mint más országokban is divatozik, az országos törvénytár útján” eszközölni. Mivel az ogy.-en való kihirdetés szabálya eltörlésre került, ahhoz, hogy az ogy.-nek tudomása is legyen arról, hogy milyen törvényjavaslatok váltak törvénné, a minisztérium kötelességévé kellett tenni, hogy a szentesített törvényekről az ogy.-nek időnként jelentést tegyen. Az OT-ban kihirdetett szöveg közhiteles és a törvénytár egyes számait azonnal meg kell küldeni minden törvényhatóságnak, ezért feleslegessé vált a szentesített törvények szakminiszter által hitelesített másolatai megküldése.

Az 1881. évi LXVII. tc. módosította az 1870. évi XII. tc.-et, annak 1. §-ába a közös ogy.-n való kihirdetés helyett a magyar OT-ban való kihirdetés szabályát iktatta be. A 3. §-a itt is előírta a királyi szentesítés napjának, illetőleg a nemzetközi szerződés megerősítési okiratainak kicserélése helyének és idejének feltüntetését. Emellett viszont rögzítette a törvény horvát szövegének kihirdetésénél annak a napnak a közzétételét is, „melyen az illető törvény a magyar OT-ban kihirdettetett”. Az 5. § az 1870. évi XII. tc.-nek a nem módosított rendelkezéseit továbbra is hatályban tartotta, az a módosításaival együtt élt tovább az 1881. évi LXVI. tc. mellett.

A törvényjavaslat indokolásaként az előterjesztő a törvények kihirdetéséről szóló új törvénnyel való összhang megteremtése érdekében szükségesnek tartotta a módosítást, hogy minden szabályozásban a magyar OT útján történő kihirdetés jelenjen meg.

Az OT a törvények hivatalos gyűjteménye volt már az 1868. évi III. tc. óta, de akkor még nem a kihirdetés céljával tették közzé itt a törvényeket, hanem a köztudomásra hozatal érdekében. Az 1881. évi LXVI. tc.-kel az OT jelentősége fokozódott, a törvények kihirdetésének közegévé vált, abba a törvények egész terjedelmükben, tehát a szentesítési előbeszéddel és záradékkal, valamint a szentesítés és kihirdetés napjával együtt kerültek felvételre. Az OT-t külön szerkesztőbizottság szerkesztette, a szerkesztésére nézve először az 1868. május

15. napján kiadott igazságügyi miniszteri utasítás tartalmazott rendelkezéseket. A szerkesztés 1868-tól 1875. december 31-ig az igazságügyi minisztérium kebelében történt, ahol e célra egy számfeletti miniszteri titkári állás volt rendszeresítve. 1876. január 1-től kezdve a szerkesztést a Budapesti Közlöny szerkesztőségére bízták, és a belügyminiszter feladatkörébe került át. A 12.351/1883. BM. sz. rendelettel az OT szerkesztősége különálló, a Budapesti Közlönyétől teljesen független szervezetet kapott, ügyköre a Magyarországi Rendeleték Tára szerkesztésére is kiterjedt¹⁸. Az OT aktuális számai nyomtatott formában jelentek meg a Magyar Királyi Belügyminiszter pecsétje alatt, a kiadványon jelzett áron megvásárolhatóak voltak a nagyközönség számára. Az egyes számok mellékletként csatolásra kerültek a Belügyi Közlöny aktuális számaihoz egészen a II. világháború utáni időig.¹⁹ Az OT lapszámait évente összegyűjtésre kerültek és az adott évi OT címmel is kiadásra kerültek.²⁰

A törvények kihirdetéséről szóló újabb törvényt, az általa bevezetett új szabályozási elemeket a dualista kor jogirodalma is feldolgozta. Csekey kifejtette, hogy mivel az OT közhitelességű, nem szükséges, hogy a király az abba beiktatott törvényeket külön még egyszer aláírja. A szentesített eredeti törvény és a törvénytárba beiktatott szöveg egyezőségéért a felelősséget a belügyminiszter viseli, aki az OT minden egyes számát pecsétje alatt adja ki.²¹ A szentesített törvények kihirdetése az OT-ban való közzététellel történik, a horvát-magyar közös törvényeké ugyancsak, amelyek hatálya Ho. területén is a magyar OT-ban történt megjelenéshez igazodik. Mind a magyar, mind a pedig a horvát országos törvénytárban megjelent törvényszöveg közhitelességű. A horvát autonóm törvények azonban továbbra is a horvát országos törvénytárba való beiktatással kerülnek kihirdetésre az 1873. november 28-iki horvát-szlavón autonóm törvény 1. §-a szerint. A nyelveket, amelyekre a törvényeket az 1881. évi LXVI. tc. 9. §-a értelmében le kell fordítani, a törvények nem jelölték meg, 1875 év végéig az igazságügyi miniszter, 1876-tól a belügyminiszter hatáskörébe tartozott annak meghatározása. 1869 és 1875 között hat idegen nyelvre fordították le a törvényeket (német, horvát, román, tót, szerb és orosz), 1876-tól már csak német, román és tót nyelvre, 1881-től ezen felül még olasz nyelvre is.²²

Az 1868. évi XXX. tc. 60. §-a értelmében a törvények a király által aláírt horvát eredeti szövegben is kiadandók és a horvátogy.-nek megküldendőek. Ez a megküldés azonban csak ünnepélyes tudomásra juttatást jelentett, nem jelentett kihirdetést –

¹⁸ MÁRKUS Dezső: *Magyar Jogi Lexikon VI. kötet*. Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1907. 730-731. o.

¹⁹ A Magyar Szent Koronához visszacsatolt felvidéki területek képviselőinek az 1939. évi június hava 10. napjára egybehívottogy. képviselőházába meghívásáról szóló 1939. évi V. tc. az OT 1939. évi 5. számában került kihirdetésre 1939. június 23. napján. A lapszám a Belügyi Közlöny 1939. évi 28. számhoz került mellékletként csatolásra. Az OT 1939. évi 5. számának ára 4 fillér volt (forrás: https://mandadb.hu/dokumentum/354797/Orszgos_trvnytr.pdf).

²⁰ A Belügyi Közlöny 1940. évi 3. számának mellékleteként is megjelent az 1939. évi törvények kiadása 1939. évi OT (Corpus Juris) címmel, kiadóként a Magyar Királyi Belügyminisztériumot feltüntetve (forrás: https://mandadb.hu/dokumentum/354797/Orszgos_trvnytr.pdf).

²¹ CSEKEY István: A magyar *pragmatica sanctio* írott eredetijéről. In: FEJÉRPATAKY László (szerk.): *Értekezések a Philosophiai és Társadalmi Tudományok Köréből I. kötet 7. szám*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1916. 393. o.

²² MÁRKUS i. m. 730-731. o.

szemben Pliveric álláspontjával – mert a közös ügyekben való törvényhozás világosan a közös ogy.-re volt bízva és a királyra, márpedig a törvény kihirdetése a törvényalkotás egyik konstitutív eleme, így ennek a horvát ogy.-re bízása a közös ügyekben való törvényhozás részesévé tenné, ami az 1868. évi XXX. tc. rendelkezéseivel ellenkezne. 1881 óta a közös ogy.-n hozott törvények Ho.-ra is kiterjedő hatállyal egységes aktussal kerültek kihirdetésre a magyar OT-ban való közzététel útján. Azután a kihirdetett törvényt horvát nyelven a horvát országos törvénytárban is köztudomásra hozták, de nem kihirdették. Az 1870. évi XII. tc. 1. §-ában foglalt szabály, miszerint a közös magyar-horvát ogy.-n alkotott törvények magyar és horvát nyelven szentesítendőek, amennyiben horvát nyelven való szentesítésről van szó, nem tulajdonképpeni szentesítést jelentett, csak pontatlan körülírása az 1868. évi XXX. tc. 60. §-ának, mert a kihirdetés pusztán a magyar szöveggel történik. A horvát nyelven történő szentesítés ezért nem valóságos szentesítés, hanem csak egy eredeti példány aláírása a horvát ogy.-nek való megküldés végett.²³

Kritikával illette a törvények kihirdetése szabályozásának 1881-es módosítást Jellinek Artúr²⁴, aki szerint az új szabályozás a törvényhozó testület jogkörét csorbítja, az 1868. évi III. tc. ugyanis „a magyar parlamentnek olyan jogokat biztosított, amikkel kevés alkotmányos állam dicsekedhet.” A parlamentben történő kihirdetés nem pusztán alakszerűség, hanem egy fontos nemzeti jog is, a törvényjavaslat törvényre válásához ugyanis a parlament hozzájárulása is szükséges a kihirdetés alakjában. A kihirdetés elhalasztása a kihirdetés megtagadásának jogát is jelentheti, ezzel a parlamenti vétóval lehetett korlátozni a szentesítés jogát. Gyakran előfordult ugyanis, hogy „egy többségben levő párt által egy oly törvényjavaslat szavaztatik meg, mely az országban mozgalmat idéz elő, s ebből folyólag magát a többséget megingatja”, ilyen esetben a „közjogunk egy kisegítőről gondoskodott, megadva a parlamentnek azon jogot, hogy az ily törvényt a kihirdetés megtagadása által hatálytalanítsa”. Nem tartotta elfogadhatónak az ogy.-n való kihirdetés szabályának eltörlését, az ogy. kihirdetéshez való jogában lényegében a vármegyei nemesi ellenálláshoz hasonlatosan egy nemzeti, rendi jellegű, garanciális jogosultságot látott, mely nemzetnek biztosított alkotmányos jog hatályon kívül helyezése esetén „az alkotmány halomra dől”.

A kormányrendeleteknek 1867 előtt hivatalos gyűjtésük nem volt, az abszolutizmus alatt az akkori birodalmi és országos hivatalos lapokban és az egyes miniszterek hivatalos közlönyeiben tették közzé azokat, némelyik rendelet a Rendeleték Tárába is felvételre került. A provisorium alatti rendeletek az akkori országos hivatalos közlönyben (Sürgöny) kerültek közlésre. A kiegyezés óta az Országos Rendeleték Tára (a továbbiakban: ORT) volt a kormányrendeletek közhiteles hivatalos gyűjteménye. A miniszteri rendeletek eredetei példányai az illető miniszterek irattáraiban kerültek elhelyezésre. Az egyes igazgatási ágakat illető rendeletek az ORT-n kívül közzétételre kerültek az egyes minisztériumok által

²³ Uo. 200. o.

²⁴ JELLINEK Artúr: A törvények kihirdetése a magyar közjog szempontjából. *Jogtudományi Közölny*, 1881/52. 435-436. o.

szerkesztett hivatalos közlönyökben is. A Pénzügyminisztérium hivatalos lapja a Pénzügyi Közlöny volt, az igazságügyi miniszteré az Igazságügyi Közlöny, a közoktatási miniszteré a Hivatalos Közlöny, a földművelési miniszteré a Földművelési Értesítő, a kereskedelmi miniszteré a Közgazdasági Értesítő, a belügyminiszteré a Rendőri Közlöny és az Egészségügyi Értesítő, a honvédelmi miniszteré a Rendeleti Közlöny, a közös hadügyminiszteré a Normál Verordnungs-Blatt és az Armée Verordnungs-Blatt.²⁵

Az ORT-val foglalkozott a Magyar Jogi Lexikon is Magyarországi Rendeletek Tára címszó alatt²⁶ a fogalmat akként határozva meg, hogy az a királyi és a kormányrendeletek hivatalos gyűjteménye, 1867. évvel kezdődik, és évenként egy-egy befejezett kötetet alkot. Az ORT „a rendeleteknek nem kihirdetési szerve, ami egyöntetűen szabályozva nincs is, mert csak a kihágást megállapító ministeri rendeletekre vonatkozik az 1879 : XL. t. sz. 9. §-ának ama rendelkezése, hogy azok a hivatalos lapban (Budapesti Közlöny) hirdetendők ki, míg egyéb rendeletek kihirdetése manapság vagy az érdekelt hatósághoz való közvetlen megküldés által, vagy a Budapesti Közlönyben, vagy az egyes minisztériumok szakközlönyeiben való közzététel útján történik, az ORT pedig csak gyűjteménye a fontosabb és általános érvényű rendeleteknek.” Az, hogy az ORT-ba mely rendeleteket kellett felvenni, törvényileg nem volt szabályozva, és az erre vonatkozó különféle rendeletekben is csak nagyon általános rendelkezések voltak találhatóak. Eszerint az ORT-ba azok a rendeletek voltak felveendőek, amelyek állandó hatályúak, tehát nem csupán átmeneti avagy időleges érvényűek és ezenfelül általános érdekűek; e rendeletek kijelölése pedig a miniszteri osztályfőnököknek joga és kötelessége volt. „E kötelesség többé-kevésbé lelkiismeretes teljesítéséből” adódott, hogy az ORT-ba sok jelentéktelen rendelet került felvételre, ugyanakkor számos lényeges hiányzott belőle. Ezt enyhítették az egyes minisztériumok által kiadott szakközlönyök, amelyek az adott minisztérium ügykörébe eső általános érdekű avagy elvi jelentőségű rendeleteket csaknem kivétel nélkül felölelték. Az ORT szerkesztése 1883-ig a Budapesti Közlöny szerkesztőségére volt bízva, azóta az OT szerkesztősége végezte.

A kormányrendeletek és a miniszteri rendelet kihirdetése kapcsán a fentiek alapján elmondható, hogy azokra egységes szabályozás nem volt, eseti szabályok illetve a kialakult szokás alapján kerültek kihirdetésre hivatalos lapban, ágazati közlönyben vagy megküldés által. Ez a kihirdetési gyakorlat jelentős mértékben széttagolta a törvények kihirdetéséhez képest, amelyre 1868 óta – ugyan változó, de – egyértelmű törvényi szabályozás adatott. A rendeletek kihirdetésének egységesen nem szabályozott, ágazatonként eltérő gyakorlata eredményezhette a fenti szakirodalomban megírtak szerint is azt, hogy a rendeletek nem minden esetben jutottak el feltétlenül minden címzettjükhöz, ezáltal a jogi norma megismerésének, a közvélemény tájékoztatásának követelménye sérülhetett.

²⁵ KMETY Károly: *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Budapest, Politzer-féle Könyvkiadóvállalat, 1905. XXXVII-XXXIX. o.

²⁶ MÁRKUS i. m. 333-334. o.

Magyarországon az utolsó király által szentesített törvény a Gyöngyös város újjáépítéséről és rendezéséről szóló 1918. évi XXIII. tc. volt, melyet IV. Károly király szentesített 1918. X. 25. napján, kihirdetésre 1918. XI. 7. napján került.

5. A két világháború közötti időszak

1918 őszén az őszirózsás forradalommal és a köztársaság kikiáltásával megváltozott az állami főhatalom, ezt követően ún. néptörvényeket hoztak 1918-1919-ben, a tanácsköztársaság idején a rendszerre jellemző statáriális úton, rendeletekkel kormányoztak.

Az alkotmányosság helyreállításáról és az állami főhatalom gyakorlásának ideiglenes rendezéséről szóló 1920. évi I. tc. teremtette meg az átmenet, vagy másnéven provizórium időszakának alapjait. Preambulumában megállapította, hogy a királyi hatalom gyakorlása 1918. évi november hó 13. napján megszűnt. Az egy. képviselőháza az 1918. évi november hó 16. napján hozott határozatával önmagát feloszlottnak nyilvánította, főrendiháza pedig ugyanazon a napon tartott ülésében e határozatot tudomásul vette és tanácskozásait berekesztette, ezzel az egy. működése is megszűnt. Mindezeknél fogva az állami főhatalom gyakorlása az alkotmány rendes formái között lehetetlenné vált. Ilyen előzmények után 1920. évi február hó 16. napján Budapesten megalakult az egykamarás nemzetgyűlés.

A törvény 4. §-a alapján a törvényhozó hatalmat a nemzetgyűlés gyakorolta. A 9. § kimondta, hogy az ún. népköztársaság és tanácsköztársaság szerveinek néptörvény, rendelet vagy más elnevezés alatt kibocsátott mindennemű rendelkezései érvénytelenek. Az OT-ból az oda beiktatott úgynevezett néphatározat és néptörvények töröltetnek.²⁷ A 12. § alapján a nemzetgyűlés addig, amíg az államfői hatalom gyakorlásának mikéntjét véglegesen rendezni, az államfői teendők ideiglenes ellátására kormányzót választ. A 13. § alapján a kormányzót a királyi hatalomban foglalt jogok alkotmányos gyakorlása a törvényben foglalt korlátozások között illeti meg. A nemzetgyűlés által alkotott törvények szentesítés alá nem esnek, azokat a kormányzó legkésőbb hatvan napon belül kihirdetési záradékkal és aláírásával látja el, megfontolás végett egy ízben visszaküldheti a nemzetgyűléshez. Ha az így visszaküldött törvényt a nemzetgyűlés változatlanul fenntartja, a kormányzó azt tizenöt napon belül kihirdetni köteles. A 19. § értelmében ezt a törvényt az OT-ban mint az 1920. évi I. tc.-et kell kihirdetni. A kihirdetés céljára e törvényt a következő bevezetéssel kell ellátni: „Emlékeztül adjuk mindenkinek, akit illet, hogy Magyarország nemzetgyűlése a következő törvénycikket alkotta”. A törvény szövegét a következő záradék rekeszti be: „Ezt a törvénycikket, mint a nemzet akarátát, mindenki köteles megtartani”. A záradékot a nemzetgyűlés elnöke,

²⁷ Levéltári kutatásom során tapasztaltam, hogy az ún. néptörvényeket (1918-ban 10, 1919-ben 32 néptörvényt alkottak, továbbá külön a Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság alkotmányát) nem a Magyar Nemzeti Levéltárban őrzik, azok tehát – az állami főhatalom gyakorlását ideiglenesen rendező jogalkotói akarat nyomán - nemcsak az OT-ból kerültek törlésre, hanem őrzési helyüket tekintve is megkülönböztetésre kerültek az addigi Corpus Juris Hungarici-tól.

jegyzője és a minisztérium elnöke írja alá. A 20. § alapján ez a törvény kihirdetésének napján azonnal életbe lép.

A törvény általános indokolása szerint a nemzetgyűlés magát átmeneti időre tekintette a törvényhozás kizárólagos, egykamarás szervének azzal, hogy nem zárta ki a főrendiház újjászervezését, a kétkamarás rendszer ismételt kialakítását az alkotmányos kérdések rendezését követően.

A törvény 13. §-ához fűzött indokolás szerint a nemzetgyűlésnek mint az egész törvényhozó hatalom kizárólagos szervének állásából következik, hogy a kormányzó nem lehet a törvényhozás olyan egyenrangú tényezője, mint az egy. mellett a király. Éppen ezért a kormányzó a törvényhozás terén a királyt megillető legfontosabb jogot, „a szentesítés jogát nem fogja gyakorolhatni, hanem úgy, mint a köztársasági elnöknek, csupán a kihirdetésről való gondoskodás fogja a feladatát alkotni, evégből az alkotandó tc.-eket ő fogja a kormány által megállapítandó formában a szentesítési záradékát pótló kihirdetési záradékkal és aláírásával ellátni.” A 19. §-hoz fűzött indokolás szerint, mivel a törvény még a kormányzó megválasztása előtt kerül megalkotásra, így a kihirdetése nem történhet meg a kormányzó által, ezért szükséges szabályozni, hogy milyen alakban lesz kihirdetendő és az OT-ba becikkelyezendő. A törvény lényegében tehát maga rendelkezett a kihirdetéséről azt is meghatározva, hogy az 1920. évben I. szám alatt kell kihirdetni, jelezte ezzel a kiemelt szerepét, küldetését, miszerint az alkotmányos fejlődés és a főhatalom további gyakorlásának alapjául szolgáljon.

A korszak jogirodalma kiemelte, hogy a kormányzó nem szentesíti, csak kihirdetési záradékkal látja el és aláírja a törvényeket. A kormányzó általi kihirdetésnél a törvények bevezetése így hangzik: „Emlékezetül adom ezennel mindenkinek, akit illet, hogy Magyarország országgyűlése a következő törvénycikket alkotta.” A törvény szövege után a kihirdetési záradék a következőképpen szól: „E törvénycikk kihirdetését ezennel elrendelem, e törvénycikket, mint a nemzet akaratát mind magam megtartom, mind másokkal is megtartatom.” Változás, hogy a kormányzó már nem használja a királyi többest, vagyis a pluralis majestaticus-t.²⁸ Az egykamarás nemzetgyűlés helyébe az 1926. évi XXII. tc. 45. §-a értelmében újra a kétkamarás egy. lépett, mely az 1925. évi XXVI. tc. szerint választott képviselőházból és az 1926. évi XXII. tc. alapján létesült felsőházból állt. A felsőházi törvény 1. § 2. bekezdése kinyilvánította, hogy a nemzetgyűlés most már az ősi alkotmányosság szellemében felújította az egy. ősi kéttáblás rendszerét.²⁹

A fentiek alapján rögzíthető, hogy a két világháború közötti időszakban előbb az egykamarás nemzetgyűlés, majd pedig a régi hagyományokat helyreállítva a kétkamarás egy. gyakorolta a törvényhozó hatalmat. A királyi tisztségtől való különbséget jelezve az államfő, a kormányzó a törvényszentesítés jogát nem gyakorolhatta, ekként a törvényalkotás részévé nem vált, csupán - a köztársasági elnökhöz hasonlóan - a törvény kihirdetésének joga illette meg. A korszakban a törvények kihirdetését szabályozó új jogszabály nem született, az 1881. évi LXVI. tc. élt tovább – a gyakorlatban a közjogi rendszerben beállt fent részletezett

²⁸ MOLNÁR (1928) i. m. 602. o.

²⁹ Uo. 608-609. o.

módosításokat követve –, a törvények kihirdetése továbbra is az OT-ban történt. Ugyancsak a korábbi gyakorlat élt tovább a kormány és a miniszterek rendeleteinek kihirdetésénél.

A jogszabályok kihirdetésének témakörében csupán technikai, finansiális kérdéseket érintő új szabályozás született, ez volt a Magyar Királyi Kormány 550/1924. M. E. számú rendelete a törvény és rendeletek kiadása körül elérhető megtakarításokról. Az új szabályozás értelmében a törvények sem a Budapesti Közlöny, sem más hivatalos szakközlöny szövegébe nem voltak beiktathatók, hanem csak úgy tehetők közzé, hogy ezekhez a kiadványokhoz az OT aktuális számait mellékletként csatolták. Azokat a miniszteri rendeleteket, „amelyek az általános közigazgatás hatóságait érdeklik” – bármelyik igazgatási ágazatra vonatkoznak is – a Belügyi Közlönyben kellett közzétenni, más hivatalos szaklapban nem voltak közölhetőek. A szabályozás tehát csak a további közzététel szabályait érintette, viszont minden bizonnyal negatívan hatott arra a garanciális szempontra, hogy a jogszabályok közzététele az állampolgárok tájékoztatását is szolgálja.

6. A második világháborút követő évek

Az 1945. évi I. tc. a magyar állami szuverenitás gyakorlásáról az 1. §-ában kimondta, hogy az ideiglenes nemzetgyűlés a magyar állami szuverenitás kizárólagos képviselőjévé nyilvánítja magát. A 2. § (1) bekezdés értelmében ezt a törvényt az OT-ban, mint az 1945. évi I. tc.-et kell kihirdetni. A (2) bekezdés szerint a kihirdetés céljára ezt a törvényt a következő bevezetéssel kell ellátni: „Emlékezetül adjuk mindenkinek, akit illet, hogy Magyarország ideiglenes nemzetgyűlése a következő törvénycikket alkotta”. A törvény szövegét a következő záradék rekeszti be: „Ezt a törvénycikket, mint a nemzet akaratát, mindenki köteles megtartani”. A záradékot az ideiglenes nemzetgyűlés elnöke és a miniszterelnök írja alá. A 3. § értelmében a 2. § (2) bekezdésben foglaltakat az ideiglenes nemzetgyűlés által alkotott minden törvény kihirdetése tekintetében alkalmazni kell. A fenti törvény ugyanolyan átmeneti időszakban született, mint az 1920. évi I. tc., és az átmeneti jelleg miatt hasonló a két törvény szabályozási megoldása. Mivel egyik törvény meghozatalakor sem volt hivatalban államfő – megválasztott kormányzó illetve köztársasági elnök –, mindkét jogszabály lényegében magát hirdette ki és kimondta, hogy milyen számon, továbbá milyen szövegű bevezetéssel és kihirdetési záradékkal kell a törvényt az OT-ban közzétenni. Különbség, hogy az 1945. évi I. tc. a bevezetés és a kihirdetési záradék adott szövegét valamennyi, a későbbiekben általa megalkotandó törvényre nézve is előírta.

A II. világháborút követő, a szocializmus időszakig terjedő rövid átmeneti időszakban a törvények, rendeletek kihirdetésére új szabályozás nem született, tovább élt a régi szabályozás alapján kialakult gyakorlat a megváltozott közbizonyi környezetben. Az egykamarás nemzetgyűlés által alkotott törvényeket a köztársasági elnök írta alá, és hirdette ki, akinek – a kormányzói tisztséghez hasonlóan – nem volt szentesítési joga, a törvényalkotás folyamatában csupán a kihirdetés joga illette meg.

1946-ban a Jogtudományi Közlönyben érdekes közjogi vita alakult ki a két világháború közötti időszak elismert közjogtudósa, Molnár Kálmán valamint Bölöny József egyetemi tanár között. Molnár a tanulmányában kifejti³⁰, hogy a törvény címettjei a nemzetgyűlés döntéseiről a törvény kihirdetése révén értesülhetnek, addig nem lehet törvényről beszélni, a törvény létrejöttének mellőzhetetlen alaki kelléke a kihirdetés. A törvény a kihirdetés előtt még nem született meg, csak a „készülés, a vajudás állapotában van”. A kihirdetés céljából az államfő elé terjesztett nemzetgyűlési határozat még nem feltétlenül válik törvénnyé, az államfő megfontolás végett vissza is küldheti azt. A már visszaküldött és ismét az államfő elé terjesztett határozat sem törvény, mert ha a köztársasági elnök a kötelezettségének bármi okból nem tesz eleget, ennek nem az a következménye, hogy a köztársasági elnök kihirdetési záradéka nélkül teszik közzé az OT-ban. Az alkotmányértő módon a kihirdetést megtagadó vagy halogató köztársasági elnök jogi felelősségre vonható és megbüntethető (1946. évi I. tc. 16. §). Kihirdetés előtt nincs törvény, a nemzetgyűlés határozata csak a köztársasági elnök kihirdetési parancsával ellátva, a rendes kihirdetés révén válik olyan törvénnyé, amelynek érvényét senki kétségbe nem vonhatja.

Bölöny József a fenti tanulmányra tett észrevételében³¹ hangsúlyozta, hogy a törvény kihirdetése nem törvényhozói, hanem kormányzati tevékenység. Molnár Kálmán megállapításával szemben a népképviselői szerv már kész törvényt terjeszt kihirdetésre, vagy szabatosabban: a kihirdetés elrendelése (promulgáció) végett az államfő elé. A törvény kihirdetése nem alkotóeleme a törvényakarat keletkezésének, hanem csak a gyakorlati megvalósulásának egyik előfeltétele, nem a törvény létrejöttének, hanem csak a kötelező erejének mellőzhetetlen alaki kelléke. Álláspontja szerint sem logikai, sem formáljogi, sem pedig gyakorlati szempontok nem szólnak amellett, hogy a törvényhozó testületben kialakult belső akarathatározást ne tekintjük még törvénynek.

A jelen tanulmány tárgyát képező időszak jogirodalmában – Molnár fenti álláspontját alátámasztva – a jogszabályok kihirdetését az érvényességük egyik fontos kritériumaként kezelte, mint a jogalkotás folyamatának utolsó mozzanata az érvényes norma létrejöttében nélkülözhetetlen szerepet játszik. Már a dualizmus korának szerzői szerint is „a szentesített törvénynek nincs kötelező ereje, amíg ki nem hirdetik. A kihirdetés az utolsó államjogi actus, amely a törvényt valóban törvényi erőre emeli.”³² A király által szentesített törvény még valódi törvénnyé nem válik, hogyha ahhoz a kihirdetés hozzá nem járul. A kihirdetés a törvény érvényességének éppen olyan lényeges alaki kelléke, mint a törvény okmányi hitelességének az eredeti példányán a király aláírása, a miniszteri ellenjegyzés valamint a királyi pecsét. Ha a kihirdetés nem következik be, akkor a törvény sem jön létre.³³ A szemlélet a későbbiekben is tovább élt, miszerint a kihirdetés a törvény érvényességi kelléke, ezzel születik meg a törvény. „Kihirdetés előtt nincs törvény,

³⁰ MOLNÁR Kálmán: A törvény és kihirdetése. *Jogtudományi Közlöny*, 1946/21. 281-284. o.

³¹ BÖLÖNY József: A törvény és kihirdetése - Észrevételek Molnár Kálmán tanulmányára. *Jogtudományi Közlöny*, 1946/23-24. 335-336. o.

³² MÁRKUS i. m. 641. o.

³³ FERDINANDY (1902) i. m. 605. o.

lex non promulgata non obligat.”³⁴ Hatályos jogunk is kiemelt szerepet tulajdonít a kihirdetésnek a jogszabályok érvényessége tekintetében. Az Alaptörvény T) cikk (1) bekezdése szerint általános kötelező magatartási szabályt az Alaptörvény és az Alaptörvényben megjelölt, jogalkotó hatáskörrel rendelkező szerv által megalkotott, a hivatalos lapban kihirdetett jogszabály állapíthat meg. A T. cikkhez fűzött jogalkotói indokolás szerint a jogszabály egyik érvényességi kelléke annak a hivatalos lapban való kihirdetése abból a célból, hogy a jogszabály címzettjei megismerhessék.

7. A szocializmus évtizedei

A szocializmus időszaka a jogalkotás folyamatából a jogszabályok kihirdetésének kérdésére fókuszált leginkább³⁵. A korszakban marxista állam került kiépítésre 1949-től, a dolgozó osztály volt a nép hatalmának letéteményese, a jogforrások a maguk külsődleges jegyeiben fennmaradtak, a pártakat volt azonban a szocialista jog forrása. A kor jogirodalma szerint³⁶ a szocialista államokra jellemző, hogy a kihirdetés a szocialista törvényesség és demokratizmus követelményeinek megfelelően pontos és részletes jogi szabályozást nyert. Kiemelték, hogy a népi demokratikus államok a kihirdetési rendszerüket fejlődésük során a Szovjetunió példája nyomán úgy elméleti, mint gyakorlati szempontból egyre inkább fejlesztik és tökéletesítik. Kritikával illették, hogy „a burzsoá magyar állam” a jogszabályok kihirdetésének pontos szabályozására nem sok gondot fordított, a kormány- és miniszteri rendeletek kihirdetésének a módja csak egyes részleteiben nyert jogi rendezést, szórványos törvényhelyek rendelkeztek arról, hogy egyes különleges rendeleteket hol kell kihirdetni³⁷.

A korszak első jogszabálya, ami a jogszabályok kihirdetését szabályozta, a jogszabályok kihirdetése, hatálybalépése és gyűjteménye tárgyában született 4217/1949. (IX. 6.) MT rendelet³⁸, mely szerint a törvényeket, a Népköztársaság Elnöki Tanácsának (a továbbiakban: NET) törvényerejű rendeleteit, valamint a minisztertanács és az egyes miniszterek rendeleteit a Népköztársaság hivatalos lapjában a Magyar Közlönyben (a továbbiakban: MK) kell kihirdetni. A törvényeket a kihirdetésük évével és római sorszámmal, a törvényerejű rendeleteket kihirdetésük évével és arab sorszámmal kell megjelölni, emellett szólt a minisztertanácsi rendeletek és miniszteri rendeletek számozásáról is. A törvény kihirdetéséről a NET

³⁴ MOLNÁR (1928) i. m. 601-602. o.

³⁵ KOI i. m. 74. o.

³⁶ PIKLER Kornél: A legfelsőbb állami szervek rendelkezéseinek közzététele. *Állam és Igazgatás*, 1953/9. 467-468., 470. o.

³⁷ Így például az 1879. évi XL. tc. értelmében a kihágást megállapító miniszteri rendeletet a hivatalos lapban kellett kihirdetni. Az 1929. évi XXX. tc. szerint a törvényhatósági bizottság feloszlását kimondó miniszteri rendeletet a belügyminiszter ugyancsak a Budapesti Közlönyben hirdette ki.

³⁸ Közvetlen előzménye volt a törvények kihirdetésének és megjelölésének újabb szabályozása tárgyában született 3680/1949. (IV. 23.) Korm. rendelet, amely még csak technikai változtatásokat hozott. Az OT beleolvadt a Magyar Közlöny - Rendeletek Tárába, amely ezután Magyar Közlöny - Törvények és Rendeletek Tára elnevezéssel jelent meg. Az itt közzétett törvényeket évenként 1-től kezdődő arab sorszámmal ellátva „törvény” megjelöléssel kellett kihirdetni (pl. 1949. évi 8. törvény).

elnöke, a NET törvényerejű rendeletének kihirdetéséről pedig a NET titkára gondoskodott. A minisztertanács rendeleteinek kihirdetéséről a minisztertanács elnöke, az egyes miniszterek rendeleteinek kihirdetése iránt a miniszter közvetlenül intézkedett. A MK szerkesztése felett a főfelügyeletet a minisztertanács elnöke gyakorolta.

A fenti szabályozás egyértelműen rögzítette, hogy a központi jogszabályok kihirdetése a hivatalos lapban, a MK-ben történik, ezzel megszűnt a korábbi szabály, miszerint az OT-ban való közzététellel valósult meg a kihirdetés. Ezen időpontig az OT-ban kihirdetett jogszabályokat a hivatalos lapnak tekintett lapokban csak közreadták, ezen túl viszont a hivatalos lapban való közzététel tekintendő magának a kihirdetésnek³⁹. Az új szabályozással mind a törvényekre, mind pedig a rendeletekre egységes előírásként került bevezetésre a hivatalos lapban való közzététel, ezzel megszűnt a két jogszabálycsoportra vonatkozó eltérő szabályozás, illetve a rendeletek kihirdetésének heterogén módja.

A jogszabályok közzétételéről és hatálybalépéséről szóló 1954. évi 26. törvényerejű rendelet alapján a MK-ben kell közzétenni mindazokat a jogszabályokat, amelyekből az állampolgárokra közvetlenül jogok származnak, amelyek az állampolgárokra kötelezettségeket rónak, egyébként széles körben közvetlen befolyással vannak az állampolgárok jogviszonyaira, vagy amelyek széles körben való ismerete az állampolgárok jogai és jogos érdekei védelme szempontjából jelentős. Részletezte, hogy az előző szakaszhoz képest milyen jogszabályokat kell közzétenni a MK-ben (törvény, törvényerejű rendelet, minisztertanácsi rendelet, miniszteri rendelet).

Ezt a szabályozást váltotta fel a jogszabályok kihirdetéséről és hatálybalépéséről szóló 1974. évi 24. törvényerejű rendelet, mely szerint a Magyar Népköztársaság hivatalos lapjában, a MK-ben kell kihirdetni azokat a jogszabályokat, amelyek az állampolgárok jogait, kötelezettségeit közvetlenül érintik. Ez a jogok és kötelezettségek felől közelítő szabályozás kissé részletesebben jelenik meg a korábbi jogszabályhoz képest, de ugyanúgy felsorolja azokat a központi jogszabályokat, amelyekre a kihirdetés vonatkozik: ezek között szerepel a törvény, törvényerejű rendelet, minisztertanácsi rendelet, minisztertanács tagjainak rendeletei.

Az 1974. évi 24. tvr. végrehajtásáról szóló 1063/1974. (XII. 30.) MT határozat tovább részletezte a kihirdetés szabályait. Ennek értelmében a MK három főrészből állt: a „Személyi rész” tartalmazta egyebek mellett a törvényeket, törvényerejű rendeleteket, minisztertanácsi rendeleteket; a II. főrész többek között a minisztertanács tagjainak rendeleteit; a III. főrész pedig például a nemzetközi szerződések közzétételét. Tartalmazta a jogszabályok megjelölésére vonatkozó részletes szabályokat a minisztertanács rendelete és a miniszterek rendelete

³⁹ Magyarország hivatalos lapjai a következők: Közlöny (1848-1849), Magyarországot Illető Országos Törvény- és Kormánylap (1850-1859), Magyar Hírlap (1849-1852), Budapesti Hírlap (1853-1860), Sörgöny (1860-1867), Budapesti Közlöny (1867-1944), Magyar Közlöny (1945-)

tekintetében. A Minisztertanács Titkársága szerkesztette a MK-t és gondoskodott arról, hogy a jogszabályok a hivatalos lapban közzétételre kerüljenek.

Még a szocializmus időszaka utolsó idejének vívmánya a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény (a továbbiakban: régi Jat.), amelynek a kihirdetéssel kapcsolatos szabályai alapvetően nem változtak a rendszerváltást követően sem, ezért ez a jogszabály már átvezet a jogszabályok kihirdetésének következő korszakára, a rendszerváltás utáni időszakra.

A szocializmus időszakáról összefoglalóan elmondható, hogy jelentős változást eszközölt a központi jogszabályok kihirdetésében: egységesen a hivatalos lapban való kihirdetés lett a szabály. Ez átlátható, egyértelmű rendszert hozott a vizsgált kihirdetési tárgykörben, azonban a részletszabályozás többször változott, a jogalkotó a technikai, eljárási elemeket egymás mellett és után több jogforrási szinten is igyekezett rendezni, jóval részletesebb szabályozást adva ezzel a korábbi korszakokhoz képest.

8. A rendszerváltás utáni időszak

A régi Jat. rendszerváltást követő, a demokratikus állami berendezkedésre módosított szabályai között is találhatóak természetesen olyanok, amelyek a központi jogszabályok kihirdetésére vonatkoznak. A régi Jat. 14. §-a szabályozta külön cím alatt a jogszabályok kihirdetését, mely alapján a jogszabályt főszabály szerint a Magyar Köztársaság hivatalos lapjában, a MK-ben kell kihirdetni, átfogó módosítás esetén a jogszabályt egységes szerkezetben is közzé kell tenni. A miniszteri rendelet melléklete, ha az állampolgárokat közvetlenül nem érinti, kivételesen a minisztérium hivatalos lapjában történő közzététellel is kihirdethető. Az általánosan kötelező magatartási szabályt tartalmazó nemzetközi szerződést a tartalmának megfelelő szintű jogszabályba foglalva kell kihirdetni. A MK-t a feladatkörrel rendelkező miniszter által kijelölt személy szerkesztette.

A régi Jat. 14. §-ához fűzött jogszabályi indokolás szerint az állampolgárok jogismerete és a jogbiztonság szempontjából alapvető jelentőségű, hogy a jogszabályokat a MK-ben ki kell hirdetni. Ezért a jogszabálynak érvényességi feltétele a kihirdetés, a jogalkotás folyamata a kihirdetéssel fejeződik be. A jogszabályok közötti eligazodás megkönnyítését szolgálja, hogy a jogszabálmódosítás esetén a jogszabályt egységes szerkezetben is közzé kell tenni. Lehetőséget nyújt arra, hogy a miniszteri rendelet melléklete ne a MK-ben, hanem a minisztérium hivatalos lapjában kerüljön közzétételre. Elsősorban erre akkor kerülhet sor, ha a jogszabály melléklete terjedelmes szakmai, műszaki-technikai vagy mennyiségi jellegű rendelkezéseket tartalmaz (pl. árujegyzékek).

A régi Jat. szabályozása a kihirdetésben koncepcionális változtatást nem hozott, továbbra is a MK maradt a központi jogszabályok kihirdetésének a helye. Új elemként jelent meg, hogy praktikus szempontból némi kivételt engedett a miniszteri rendeletek melléklete tekintetében.

A régi Jat.-ot megsemmisítette az 121/2009. (XII.17.) AB határozat, az indokolásában foglaltak szerint nem a jogszabályok kihirdetésével kapcsolatos szabályozás miatt, azonban az észlelt semmisségi okok folytán a jogszabály egésze

nem volt hatályban tartható, ezért az egész jogszabály megsemmisítéséről rendelkezett. Az alkotmányellenes részek megsemmisítése után a régi Jat. Alkotmányba nem ütköző rendelkezései már nem alkotnának értelmezhető és alkalmazható jogszabályt, így a fennmaradó – önmagukban nem alkotmányellenes – jogszabálytöredékek megsemmisítését a jogbiztonság alkotmányos elve követelte meg.⁴⁰

Ilyen előzmények után alkotta meg az Országgyűlés a jogalkotást szabályozó legújabb jogszabályt, a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvényt (a továbbiakban: Jat.). A jogszabályi indokolás szerint a jogszabály megalkotásának célja, hogy a jogalkotási törvény elavult rendszerét egy olyan törvényi szabályozás váltsa fel, amely figyelembe veszi az alkotmányos berendezkedésben végbement változásokat és a jogalkotás kialakult gyakorlatát. Szabályozni szükséges a jogalkotás fogalmköréhez kötődő olyan kérdéseket, mint a hivatalos lap és a jogszabály kihirdetésének követelményrendszere vagy a helyesbítés kérdése, amelyek tekintetében az Alkotmánybíróság mulasztást állapított meg. Mindezek miatt részletesebb szabályozással határozza meg a törvény a jogszabályok kihirdetésének rendjét és a MK funkcióját. A helyesbítés kizárólag az aláírt és a kihirdetett szöveg közötti eltérés esetén lesz megengedett és kizárólag a jogszabály hatálybalépése előtt, ezt követően már csak módosításra kerülhet sor, a helyesbítés lehetőségét tehát csak szűk körben biztosítja. A jogszabályok kihirdetés során való megjelölése nem jogszabályszerkesztési kérdés, az erre vonatkozó alapvető szabályokat törvényi szinten határozza meg. A Törvények és Rendelet Hivatalos Gyűjteménye és a Hatályos Jogszabályok Gyűjteménye helyett az elektronikus közszolgáltatásként működő Nemzeti Jogszabálytár felállításáról intézkedik, az itt elérhető jogszabályszovegek azonban csak utánközlésnek minősülnek, nem tekinthetők hitelesnek. A Nemzeti Jogszabálytár a Hatályos Jogszabályok Elektronikus Gyűjteményének továbbfejlesztésével jött létre.

Magyarország hivatalos lapja a MK, melyet a kormányzati portálon történő elektronikus dokumentumként való közzététellel kell kiadni, amely szöveget hitelesnek kell tekinteni. A jogszabályok egységes szerkezetbe foglalt szövege a MK-ben nem tehető közzé. Felelős szerkesztője az igazságügyért felelős miniszter által kijelölt személy, a jogbiztonság érdekében a MK közzétett számai a kormányzati portálról nem távolíthatók el, azokat archiválni kell. A MK az igazságügyért felelős miniszter rendeletében meghatározottak szerint terjeszhető. A jogszabályokat az önkormányzati rendelet kivételével a MK-ben kell kihirdetni, a törvény kihirdetéséről az igazságügyért felelős miniszter gondoskodik. Tartalmazza a jogszabályok megjelölésének szabályait a kihirdetés során, továbbá a Nemzeti Jogszabálytárra vonatkozó részletes rendelkezéseket, amely elektronikus közszolgáltatásként bárki számára térítésmentesen hozzáférhető.

A Jat. fenntartotta és még egyértelműbbé tette a jogszabályok kihirdetésének rendszerét: az önkormányzati rendelet kivételével minden jogszabályt a MK-ben kell kihirdetni. Egyértelműen új szabályozása a helyesbítés és a Nemzeti Jogszabálytár.

⁴⁰ Koi i. m. 88. o.

Az Alaptörvény T. cikk (1) bekezdése szerint általánosan kötelező magatartási szabályt hivatalos lapban kihirdetett jogszabály állapíthat meg. Sarkalatos törvény eltérően is megállapíthatja az önkormányzati rendelet és a különleges jogrendben alkotott jogszabályok kihirdetésének szabályait. A (2) bekezdés a jogszabályok között sorolja fel a törvényt, a kormányrendeletet, a miniszterelnöki rendeletet és a miniszteri rendeletet. A nemzetközi szerződések kihirdetéséről a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény ad eligazítást.

A MK kiadásáról szóló 5/2019. (III.13.) IM rendelet részletes rendelkezéseket tartalmaz a jogszabályok kihirdetésére. A MK-t az igazságügyért felelős miniszter által kijelölt felelős szerkesztő szerkeszti, a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Korlátolt Felelősségű Társaság közreműködik a lap kiadásában. A www.magyarokozlony.hu honlapon kerül kiadásra a hivatalos lap, melynek mellékletei a Hivatalos Értesítő és az Indokolások Tára. Szabályozza a megjelenés idejét, a címlap tartalmát, a megjelentetés iránti kérelmet, a jogszabályok megjelölését és a jogszabályok tervezetéhez tartozó indokolások közzétételét tartalmazó Indokolások Tárának részletszabályait, valamint a címrendet.

A fentiek alapján megállapítható, hogy a legújabb jogi szabályozással eljutott a jogalkotás odáig, hogy a kihirdetés a hivatalos lapban való közzététellel történik, amely már elektronikusan jelenik meg, ez tekinthető eredeti kihirdetésnek, a papír alapon történő közzététel már csak másodközlés.

9. Összegzés

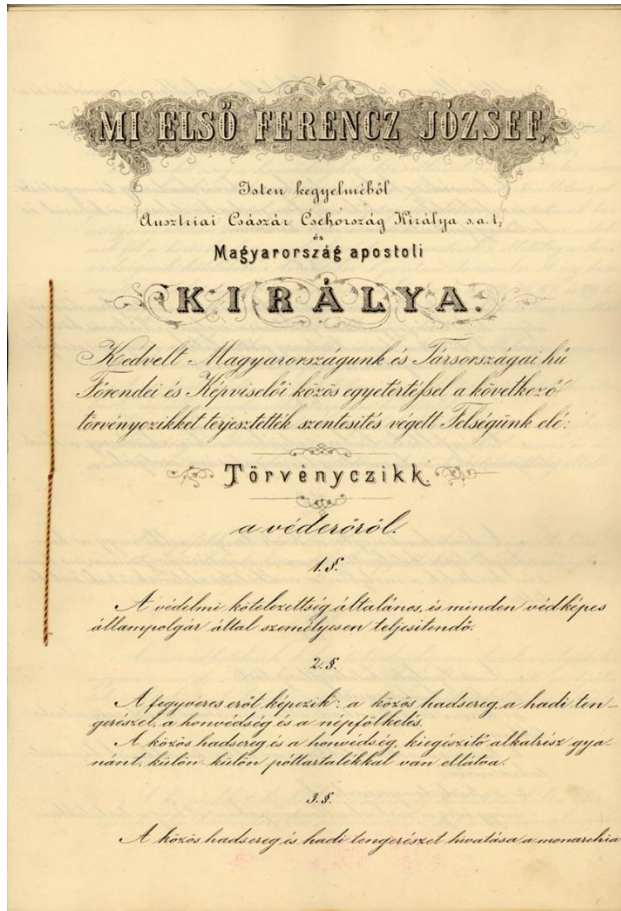
Az 1868. évi III. tc.-től a Jat.-tal bezárólag az elmúlt majdnem kétszáz évben több különböző szintű jogszabály rendelkezett a központi jogszabályok kihirdetéséről Magyarországon, ezek mind igazodtak az adott kor alkormányos berendezkedéséhez és elvárásaihoz. A törvények tekintetében az egy. két házában történő kihirdetést felváltotta az OT-ban eszközölt kihirdetés, amely mellett csak másodközlésként – a címzettek szélesebb körű tájékoztatása végett – közzétették a törvényeket az egyes korszakok hivatalos lapjaiban. Ezt követte a ma is alkalmazott módszer, vagyis közvetlenül a hivatalos lapban, a MK-ben megvalósuló kihirdetés, amellyel tiszta, átlátható rendszer alakult ki különösen napjaink digitalizált világára, amikor is a MK hiteles változatban a világhálón elektronikusan bárki számára könnyen hozzáférhető kiadvány. A kormány- és miniszteri rendeletek esetében a kezdeti normatív szabályozatlanságot és gyakorlati sokszínűséget követte a hivatalos lapban történő kihirdetés szabályozottsága.

A szabályozás a kezdetekhez képest egyre részletesebb, bővebb lett, napjainkra az Alaptörvény keretein belül a Jat. egyértelmű és részletes szabályokat ad a kihirdetésre, a hivatalos lapra és a másodközlésekre vonatkozóan, mindemellett alacsonyabb szintű jogszabály taglalja a MK kiadásának részletszabályait. Felismerve a téma fontosságát és orvosolva a mulasztásos alkotmányosértést, a mai időkre a jogalkotó reagált és tételes jogi szabályozását adta a helyesbítés kérdésének is.

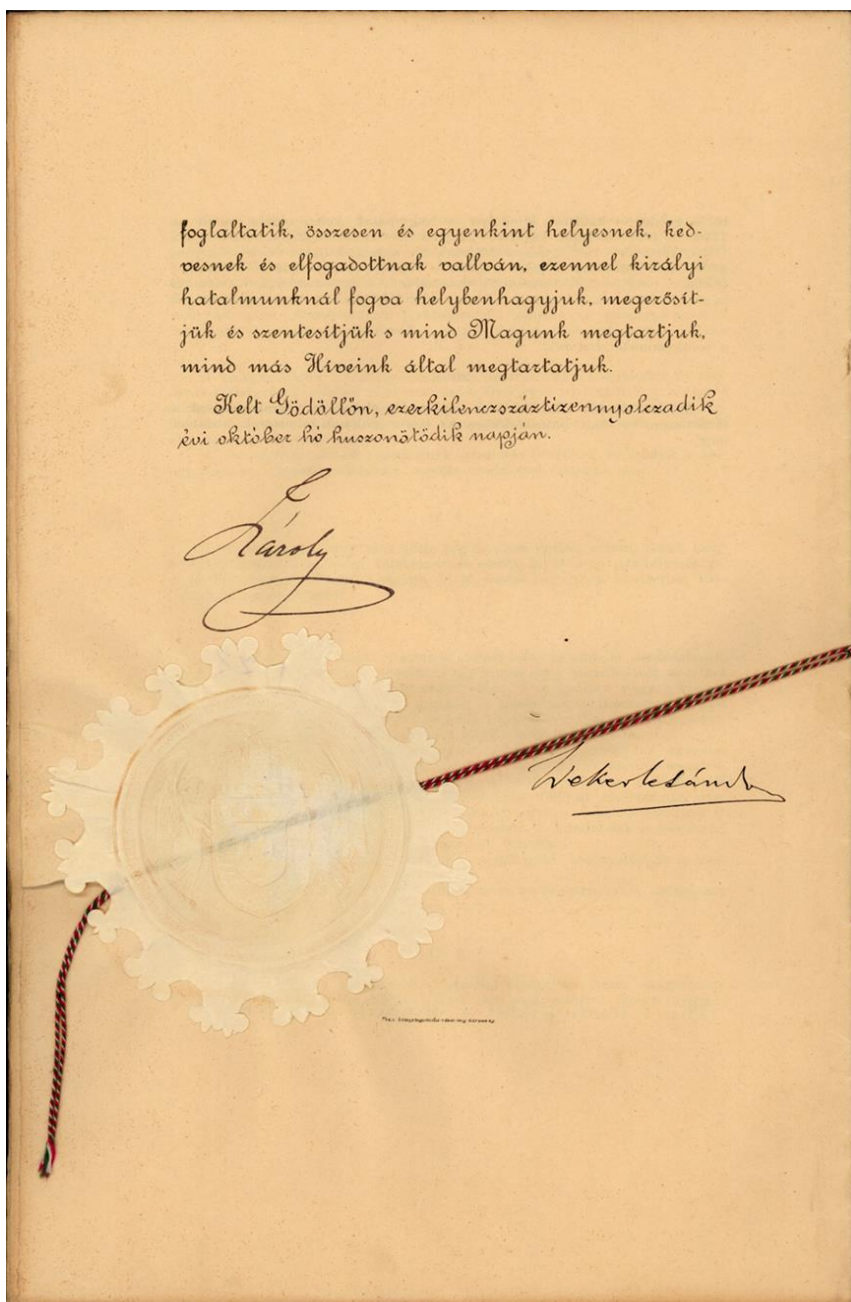
A jogszabályok kihirdetése a jogalkotás folyamatában minden történelmi korban kiemelkedő szerepet játszott, a közjogi érvényesség fontos eleme és feltétele volt. A

kihirdetésnek azonban nemcsak a jogszabály megalkotásában van szerepe, fontos kapcsolódási pontja a hatálybalépés, hiszen a szabályozásban mindig is megjelent a hatálybalépés időpontjának a kihirdetés napjához való igazítása. A kihirdetés nem utolsó sorban kiemelt szerepet tölt be az állampolgárok tájékoztatásában, mert a kihirdetés útján – valamint azt követően az egyes másodközlésekkel, jogszabálygyűjtemények kiadásával – válik ismertté a jogi norma tartalma a címzettjei, a társadalom számára.

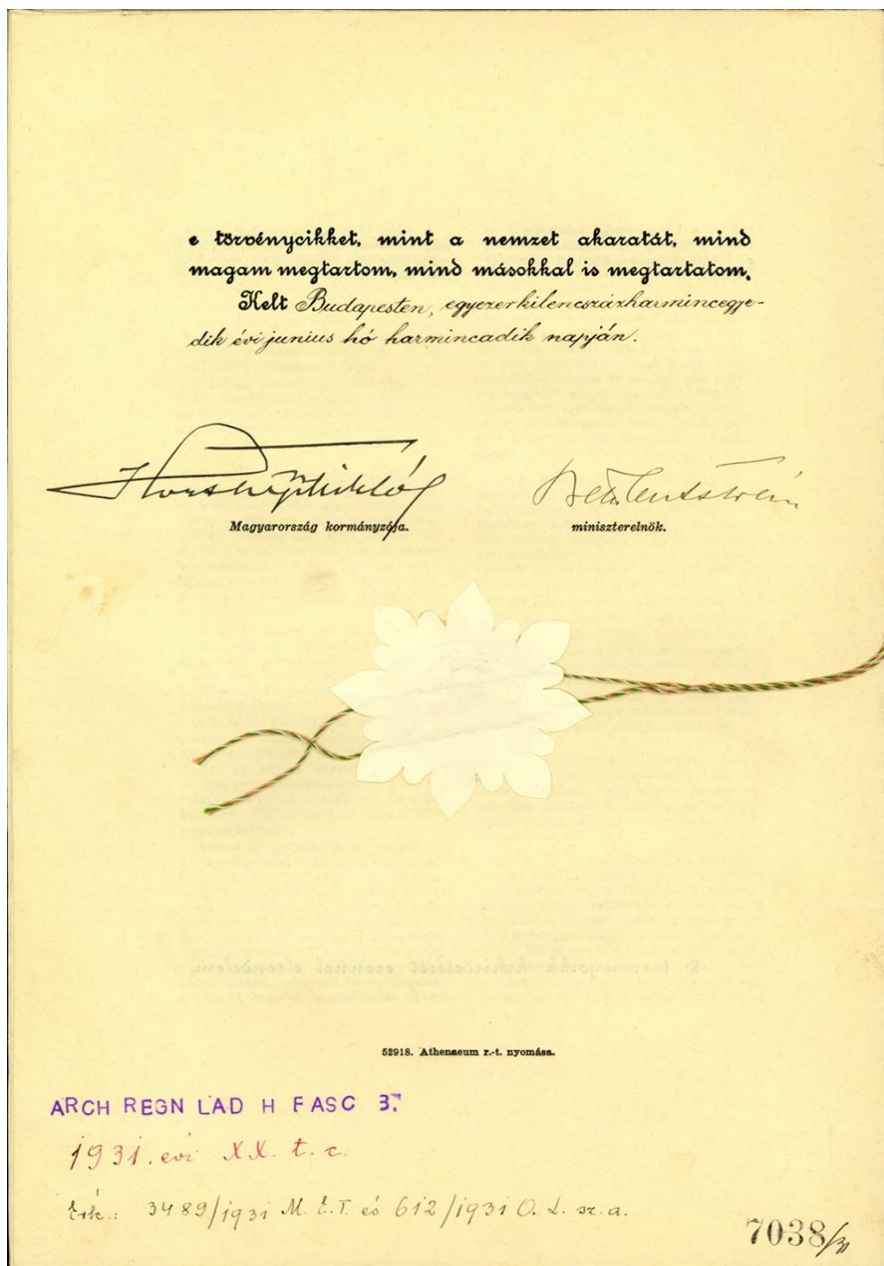
MELLÉKLETEK

1. melléklet: A véderőről szóló 1889. évi VI. tc. bevezetést tartalmazó első oldala (forrás: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára őrzési hely, közlési engedély: HU-MNL-OL-N 45- H.-A.-3.-1889:VI. tc.)

3. melléklet: Gyöngyös város újjáépítéséről és rendezéséről szóló 1918. évi XXIII. tc. szentesítési záradékot, az aláírásokat és a pecsétet tartalmazó utolsó oldala (forrás: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára őrzési hely, közlési engedély: HU-MNL-OL-N 45- H.-A.-3.-1918:XXIII. tc.)

4. melléklet: A gazdasági versenyt szabályozó megállapodásokról szóló 1931. évi XX. tc. kihirdetési záradékot, az aláírásokat és a pecsétet tartalmazó utolsó oldala (forrás: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára őrzési hely, közlési engedély: HU-MNL-OL-N 45- H.-A.-3.-1931:XX. tc.)

Irodalomjegyzék

- BARÁTH Ferenc – VÁCZY J.: 1848. április 11. és az 1848. április 11-ke utáni napok. *Vasárnapi Ujság*, 1898/15.
 - BÁRTFAI Zsolt: A jogszabályok kihirdetése és hatálybalépése. *Magyar Közigazgatás*, 1995/2.
 - BONCZ Ferenc: *Magyar Államjog*. Budapest, Athenaeum, 1877.
 - CSEKEY István: A magyar pragmatica sanctio írott eredetijéről. In: FEJÉRPATAKY László (szerk.): *Értekezések a Philosophiai és Társadalmi Tudományok Köréből I. kötet 7. szám*. Budapest, Magyar Tudományos Akadémia, 1916.
 - BÖLÖNY József: A törvény és kihirdetése - Észrevételek Molnár Kálmán tanulmányára. *Jogtudományi Közlöny*, 1946/23-24.
 - FERDINANDY Gejza: *A királyi méltóság és hatalom Magyarországon*. Budapest, Kilián Frigyes M. K. Egyetemi Könyvtár kiadása, 1895.
 - FERDINANDY Gejza: *Magyarország közjoga*. Budapest, Politzer Zsigmond és Fia, 1902. 605.
 - JELLINEK Artúr: A törvények kihirdetése a magyar közjog szempontjából. *Jogtudományi Közlöny*, 1881/52.
 - KMETY Károly: *A magyar közigazgatási jog kézikönyve*. Budapest, Politzer-féle Könyvkiadóvállalat, 1905.
 - KOI Gyula: Jogalkotásunk szabályozásának fordulópontjai – A kezdetektől a 2010. évi CXXX. törvényig. *Jog-Állam-Politika*, 2011/3.
 - MÁRKUS Dezső: *Magyar Jogi Lexikon VI. kötet*. Budapest, Pallas Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság, 1907.
 - MOLNÁR Kálmán: A törvény és kihirdetése. *Jogtudományi Közlöny*, 1946/21.
 - MOLNÁR Kálmán: *Magyar Közjog 2. – Tudományos gyűjtemény 21*. Pécs-Budapest, Danubia, 1928.
 - PIKLER Kornél: A legfelsőbb állami szervek rendelkezéseinek közzététele. *Állam és Igazgatás*, 1953/9.
 - ZLINSZKY Imre: *A magyar magánjog mai érvényében különös tekintettel a gyakorlat igényeire, 7. kiadás*. Budapest, Franklin-Társulat, 1899.
-
-